

28.11 - 23 Aug 1990

Mihai Petre

Muzic L.S.

ISTORIE ȘI FANTEZIE

Adevărul despre rolul lui E. Bodnăraș în „importarea” comunismului în România

Sub titlul *File reale din istoria unei „glorioase” insurecții*, în revista *Obiao* nr. 8 din 14 aprilie 1990, dl. Mihai Bărbășescu rezumă o versiune romanțioasă și fantezistă asupra împrejurărilor care l-au determinat pe Mihai I. regele României, să se alieze cu comuniștii în realizarea loviturii de stat de la 23 august 1944. Mijlocul de contacte dintre tânărul suveran și mișcarea extremistă de stînga din țară ar fi fost o amantă a lui Mihai I., Dolly Christoleghos, care ar fi acționat sub controlul lui Emil Bodnăraș, agent al Moscovei, proaspăt parașutat din Rusia sovietică. Este de recunoscut că amantele suveranilor, în momente cheie ale istoriei, nu numai la noi, ci și pe alte meleaguri, au jucat uneori roluri de primă mână. Însă, de data aceasta, ne aflăm înaintea unui scenariu vehiculat anterior prin literatura istorică a emigrației române din Occident, care nu rezultă în confruntarea cu adevărul.

Informațiile noastre, provenite din surse obiective, atestă că între Mihai I și Dolly Christoleghos nu au existat raporturi de altă natură, deci cele normale între un amant și o amantă. Nu există probe că acea grecoaică superbă ar fi fost manipulată de Emil Bodnăraș, fiind cert că, și din relația reală cu suveranul, cit și dintr-o relație ipotetică cu comuniștii — neconfirmată documentar — femeia nu s-a ales cu nimic. După abolirea monarhiei, a rămas în țară, unde a trăit în condiții deceșbit de modeste, străvînd prin a emigra, la o vîrstă la care frumusețea-i de odinioară începuse să treacă în atînire. După opinia noastră, Dolly Christoleghos a fost pur și simplu o femeie ca orice altele, pe de o parte lovită de neputința de a nu întâlni un amant generos și, pe de altă parte, înaltă în

pună de timp spre a se gândi și la soarta unui agent sovietic redus de aproape cinci ani la condiția de simplu ocaș? Și inevitabilul s-a produs. Într-un moment de euforie, mareșalul Ion Antonescu a decretat o grațiere a cărei aripă s-a întins și asupra lui Emil Bodnăraș. Prin reducere de pedeapsă, fostul dezertor din armata română a fost eliberat din detenție la 2 noiembrie 1942. Nici vorbă să fi fost parașutat în România din Rusia sovietică.

Asupra acestor împrejurări, a referit însuși Emil Bodnăraș într-o discuție cu Valter Roman, Leonte Răutu și generalul Gheorghe Zaharia, din 18 și 20 ianuarie 1959. Stenograma acestor discuții, în care s-a stabilit ce

scadență nu se putea prevedea, în fața unui fapt împlinit.

Într-acevăr, Emil Bodnăraș a acționat în conformitate cu indicațiile lui Gheorghe Zaharia. Nici nu avea altceva de făcut. Intrucît România și Rusia sovietică se aflau în război, nu putea fructifica nici de data aceasta beneficiul calității de cetățean sovietic. Dar această calitate l-a ajutat să penetreze anemica mișcare comunistă din libertate — clandestină, bineînțeles — și să se apropie pas cu pas de individul care avea în mînă rețele ei. În economia povestii noastre, sînt mai puțin importante etapele prin care Emil Bodnăraș și-a atins scopul. Mai multă însemnătate are rezultatul final al acțiunii lui: la 4 aprilie 1944, precum într-un film cu gangsteri l-a sechestrat pur și simplu pe Ștefan Foris, dîndu-i de înțeles că debarcarea sa era ordonată de el. Ștefan Foris, știind că Emil Bodnăraș era cetățean și agent sovietic, a acceptat fatalitatea cu stoicism. Este încă o dovadă a faptului că mișcarea comunistă din România nu era nimic altceva decît o agentură străină, ai cărei membri

Silber la 20 ianuarie 1908, contestația fiindu-i înregistrată pe banda de magnetofon — și anume dacă Pătrășcanu a avut mandat de la partid sau nu să ia legătura cu cercurile palatului. Lucrurile stăteau așa; cît timp a fost Pătrășcanu la Palatul Țapului, el nu a avut legătură cu nimeni. A venit la București, a luat legătură prin Ușea și Șafianu cu palatul. Cînd a sosit de la palat l-au strîns cu ușa, cu cele două întrebări făcute de Buzzești — tot dumnea ta vei fi mandatarul partidului? de unde avem, doamnă că dumnea ta reprezintă partidul comunist? —, Pătrășcanu atunci a întreprins legăturile cu palatul, pînă cînd a venit lichidarea lui Foris și a lui Kofler. Pătrășcanu a fost, ca de obicei, foarte prudent. Eu deduc că în această chestiune el n-a avut mandat din partea nimănui și că ceea ce a făcut el era o escadalmă. El a jucat încă foarte bine, e în favoarea lui. Eu știu că atunci, pentru orice fleac, la comitetul central se făceau note, pentru lueful cel mai neînsemnat. Dar cred că nu s-a găsit pînă acum nici un mandat al lui. Cînd a fost să dea șocoteală în fața comitetului (este vor-

zile evidente privilegiate. Nu e exclus să fi fost o femeie de caracter. În schimb, este cert că Emil Bodnăraș — agent al Moscovei, fără doar și poate — nu a fost parașutat în România în anii războiului. Peripețiile existenței sale, până la declanșarea campaniei din răsărit, au fost consemnate sporadic în presa timpului și ceva mai stringent în documentele de arhivă. Încît nu se pot eluda. Ele contravin reperului expus de dl. Mihai Bălășescu.

La începutul anilor '30, Emil Bodnăraș, pe atunci ofițer al armatei române, a dezertat, a trecut ilegal frontiera în Rusia sovietică și s-a scollit vreme de patru-cinci ani în institutele de diversivne ideologice și sabotaj activ ale Kominternului. Reintrodus în România în 1936, a avut ghinionul să fie recunoscut de un coleg de promoție și arestat. Justiția română din anii aceia fiind mult mai lentă și obsedată de probe indubitabile decît tribunalele lui Iosif Visarionovici Stalin sau ale urmașului său Nicolae Ceaușescu, a fost condamnat abia în primăvara lui '38. Dările de seamă asupra procesului în care a fost implicat, exceptînd ședințele desfășurate cu uși închise — cauza privea chestiuni de apărare a teritoriului și sistemului social românesc —, au apărut în ziarele timpului. Personal, le-am citit în *Curentul* teribilului Pătrășcanu. Apoi, în virtutea împrejurărilor, de vreme ce eroul ei trecuse după zăbrele, speța juridică Emil Bodnăraș a trecut în uitare.

Din închisoare, agentul Kominternului, probabil în intenția de a-și aranja o detenție ceva mai ușoară, a cerut cetățenie sovietică. Moscova nu l-a ignorat, ci i-a acordat-o dovadă că individul avea un preț. Autoritățile românești l-au asigurat pe Emil Bodnăraș că va putea să tragă un beneficiu din noua cetățenie numai după expirarea pedepsei. Ulterior, evenimentele traversate de România și de români s-au precipitat: cedări teritoriale la nord și la răsărit, la sud-est și nord-vest, abdicarea regelui Carol II, instalarea generalului Ion Antonescu la conducerea statului, rebeliunea legionară, declanșarea ostilităților în vederea dezrobirii Basarabiei, Bucovinei de nord și Ținutului Herța. Cine mai putea să dis-

2. 2. 1

trebuia și ce nu trebuia să scrie istoriografia română cu privire la actul de la 23 august 1944, a rămas peste trei decenii sub regim strict secret. Am publicat-o în februarie 1990, la Milano, în volumul IV al seriei *Antonescu, mareșalul României și războaiele de reîntregire*, coordonată de dl. Iosif Constantin Drăgan. Nu sînt autorizat să comunic numele persoanei care mi-a furnizat stenograma și rămîne la latitudinea sa, în cazul cînd va citi acest text în revista *Oblio*, să aprecieze în mod public dacă am făcut bine sau nu tipăcind în străinătate documentele a căror cunoaștere mi-a facilitat-o, cu un curaj de excepție și cu o generozitate de neuitat. În arhiva fostului Institut de Studii Social-Politice și Istorie de pe lângă fostul Comitet Central al fostului Partid Comunist Român, stenograma în speță avea următoarea cotă: fondul 3, dosarul 25, vol. I—II.

„Cu puține zile înainte de eliberare — mărturisea Emil Bodnăraș interlocutorilor săi — am fost chemat de tovarășii Gheorghe Gheorghiu-Dej și Chivu Stoica și s-a discutat ce am de făcut după ce mă eliberez...” În acel sfîrșit de an 1942, liderii comuniști din detenție erau la cutite cu liderii comuniști din libertatea su-pravegheată de poliția română, adversitatea lor concentrîndu-se în special asupra lui Ștefan Foriș șeful nominal al mișcării de extremă stîngă din țară. Lupta sălbatică pentru putere a fost o constantă a comunismului mondial și probabil mai este. Iar comuniștii români nu puteau constitui o excepție de la această regulă. Emil Bodnăraș a părăsit închisoarea cu misiunea de a-l distruge pe Ștefan Foriș și de a netezi accesul lui Dej la conducerea comunistilor, într-un moment oportun. Rămîne de știut dacă această misiune avea și acordul Moscovei sau doar urmărirea să-i azeze pe ruși, într-un moment a cărui

„Triumviratul” comunistilor

se supuneau fără să crîncească reglamentelor dure caracteristice unor organizații de diversivne și spionaj. Ulterior, ca să fie pace și liniște în agentură, măcar pentru cîtiva ani, Ștefan Foriș a fost lichidat fizic, asasinat. Interesant este faptul că Nicolae Ceaușescu, după vreo două decenii, reabilitîndu-l pe Ștefan Foriș, nu l-a sancționat corespunzător și pe Emil Bodnăraș, principalul responsabil al morții acestuia.

După 4 aprilie 1944, în consecința debarcării lui Ștefan Foriș din capul ei, mișcarea comunistă din România — debilitată pînă aproape de inexistență — a rămas în mina unui triumvirat alcătuit din Emil Bodnăraș, Constantin Pîrvulescu și Iosif Răngeț. Nu Emil Bodnăraș a stabilit contacte cu palatul regal, în vederea înlăturării mareșalului Ion Antonescu. Astfel, cu toată bunăvoința de care sîntem capabili, nu putem afla nici un rol rezonabil pentru Dolly Christoslechos, amanta regelui Mihai I, în această naratiune aproape sinistă. Relații cu cercurile palatului întreținea doar Lucretiu Pătrășcanu, însă nu în numele comunistilor, ci sub titlu strict personal. Faptul că el declarase monarhului că acționa în numele comunistilor era un gest tactic.

Și în această chestiune, adevărul se cuvine ales cu o mare atenție dintr-un noian de minciuni. În discuția din ianuarie 1959, Emil Bodnăraș afirmase el însuși, cu mult alomb: „Legătura partidului cu palatul. Ea datează încă de cînd a ieșit Pătrășcanu din domiciliul obligator de la Poiana Popului: încă înainte de 4 aprilie avea legături și noi le favorizam.” Ultima parte a discursului său nu avea vreun temel.

Un mentor mai sincer al evenimentelor este vorba de Bellu Silber, a căruia opinie cu privire la acest episod o opinie pertinentă divergentă. O evințăm dintr-un alt episod. „Acum as vrea să dezvolt o ipoteză a mea — s-a confesat Bellu

ba despre triumviratul evocat mai sus — n.n.), a lui Pîrvulescu, el a ieșit perfect... Dar bănuiala mea este o bănuială. Pătrășcanu a tras o cacialma care putea să reușească sau putea să nu reușească. Dar avea mai multe șanse să reușească, pentru că era bine dusă chestia... El a jucat pe cont propriu și a intervenit al doilea om al partidului, Bodnăraș, numai după ce era format noul birou politic (aceiași triumvirat — n.n.). Înainte, era numai el (Lucretiu Pătrășcanu — n.n.) care juca, care discuta și, cînd s-a format noul comitet central (după debarcarea lui Foriș — n.n.), el s-a prezentat în fața acestuia cu toată chestia făcută”.

Altfel spus, în ianuarie 1959, în discuția cu Valter Roman, Leonte Răduț și generalul Gheorghe Zaharia, Emil Bodnăraș mințea ca la ușa cortului. Nu avem vreun motiv să ne îndojim asupra adevărului depozitiei lui Bellu Silber, un om care a suferit enorm, fiind eliberat din detenția inumană de foșii săi companioni politici abia în 1964. La vîrsta sa de atunci — în ianuarie 1968 — și sub cantitatea de suferință acumulată într-un deceniu și jumătate de pușcărie, de regulă nu se minte. Apoi, e de răspuns și la o întrebare anume: de ce a fost asasinat Lucretiu Pătrășcanu, de vreme ce a urmat cu atîta strictețe, în relațiile cu palatul, indicațiile conducerii partidului, în speță ale lui Emil Bodnăraș?

Prin urmare, Emil Bodnăraș și-a asumat serie de merite — dacă le putem considera merite — pe care nu li le putem acorda. Faptul că aceste „merite” sînt îmbrăcate de ignoranță — unii de bună credință — în haide romanțioase este explicabil, dar nu și credibil. Deci, se cuvine să cantănim în credința că versiunea rezumată de dl. Mihai Bălășescu în revista *Oblio* e falsă. Ea ar putea avea însă rolul de a suscita un elan — către adevăr. Sper că nu este cazul să-mi cer iertare pentru faptul că nu mi-am putut susține ipoteza.